

## ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

роз'ясненям, наведеним Пленумом Верховного Суду України в п. 27 Постанови «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ» у суді першої інстанції від 12.06.2009 року № 2, відповідно до яких, не може стверджуватися показаннями свідків наявність правовідносин, що виникають з правочинів, до яких законом встановлено письмову форму.

Таким чином, оскільки ОСОБА\_4 борг за договорами позики не повернула а отже, свої зобов'язання не виконала, що підтверджується не тільки встановленими обставинами та матеріалами справи, але й поясненнями представника відповідача в суді апеляційної інстанції, яка це не заперечувала, на думку колеги суддів, суд першої інстанції дійшов вірного висновку про наявність підстав для задоволення поданого ОСОБА\_2 позову» [4].

Таким чином, проведений аналіз норм цивільно-процесуального та цивільного права, роз'яснень Постанов Пленуму Верховного Суду України, матеріалів судової практики надав можливість прийти до наступного висновку : недодержання сторонами письмової форми правочину, яка встановлюється законом, не має наслідком його недійсність, але за наявності спору рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків. Тобто свідчення свідків по боргових зобов'язаннях є неналежними та недопустимими.

### **Бібліографічні посилання:**

1. Коросід С.О. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. К.: Видавничий дім «Професіонал», 2018. 1168 с.
2. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 р. № 2 URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>
3. Ухвала від 21 липня 2016 року Апеляційного суду Дніпропетровської області по справі № 200/19915/15-ц, провадження № 22-ц/774/5931/16 URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Page/>
4. Ухвала від 17.06.2016 р. Апеляційного суду Дніпропетровської області по справі № 212/141/16-ц, провадження № 22-ц/774/1054/К/16 URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Page/>
5. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар : пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій України, науковців, фахівців. – Т. 10 : Кредитні та розрахункові зобов'язання. Договір комерційної концесії. Договір про спільну діяльність / І.В. Спасибо-Фатєєва, В.І. Крат, О.П. Печений та ін.; за ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: Право, 2015. 496 с.
6. Цивільний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар/за заг. ред. д.ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М.М. Ясинка. К.: Алерта, 2018. 604 с.

**Тимченко Лілія Михайлівна,**  
старший викладач кафедри  
цивільно-правових дисциплін  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ  
**Іхно Марина Олександрівна,**  
студентка четвертого курсу  
юридичного факультету  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ

### **ШТРАФНІ САНКЦІЇ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ**

Інтеграційний напрямок розвитку України до європейського співтовариства, бурхливий розвиток економіки та активна діяльність суб'єктів господарювання зумовлюють потребу постійного вдосконалення господарського законодавства у сфері дотримання договірної дисципліни. Юридична відповідальність, що передбачає накладення санкцій, виступає найбільш дієвим засобом впливу на правопорушника. Зважаючи на сучасні тенденції господарсько-правових відносин, проблеми, що виникають у правовому регулюванні та в процесі застосування господарських санкцій, є не суто теоретичними, а набувають практичного значення [4, с. 35].

Відповідно до ст. 230 Господарського кодексу України [1] штрафними санкціями визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання. Аналіз фахової літератури показав, що стосовно правової природи неустойки, серед правників немає єдиної точки зору, хоча більшість вчених все-таки дотримується думки про подвійну правову природу неустойки: тобто, яка одночасно є способом забезпечення виконання зобов'язань й виступає мірою відповідальності. Так, з моменту підписання сторонами договору (який забезпечений неустойкою) і до моменту порушення зобов'язання - неустойка виступає способом забезпечення виконання зобов'язань. Отже основним її призначенням є стимулювання боржника до належного виконання. Після факту порушення зобов'язання, тобто в разі невиконання неустойкою забезпечувальної функції, вона втрачає своє забезпечувальне значення та перетворюється у міру відповідальності. Стягнення неустойки грає тим додатковим невігідним наслідком, який лягає на плечі несправного боржника. Слід зазначити, що з огляду загальної теорії цивільного права неустойка є способом захисту порушеного права. Застосування штрафних санкцій спрямовано на покарання за допущене правопорушення. Визначаючи однією з підстав застосування штрафних санкцій порушення учасником господарських відносин правил здійснення господарської діяльності (ч. 1 ст. 230 ГК України), законодавці не передбачили ту обставину, що порушення правил здійснення господарської діяльності – це самостійний вид господарського правопорушення, за який у відповідності ч. 1 ст. 238 ГК України до суб'єкта господарювання має застосування адміністративно-господарські санкції. Крім того, в інших статтях ГК, присвячених штрафним санкціям, про порушення правил здійснення господарської діяльності, як про підставу застосування штрафних санкцій, мова не йде [5, с. 207]. Слід звернути увагу на спосіб зазначення у ст. 230 ГК України грошової суми - неустойка, штраф, пеня. Таке зазначення не дозволяє зробити висновок про їх співвідношення. Є думка, що це є три окремі види штрафних санкцій [7, с. 473]. Проте на слухну думку О.О. Отраднової, власне неустойка, як форма неустойки, не має самостійного значення та при застосуванні у законах або договорах підпадає під ознаки інших форм неустойки [6, с. 14].

У Цивільному кодексі України [2] більш деталізовано поняття неустойки, штрафу та пені. Так, у ст. 549 ЦК України зазначається, що неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання. Штраф визначається як неустойка, яка обраховується у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання. При цьому, пеня є неустойка, яка обраховується у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання. З цього випливає, що у ЦК України штраф та пеня розглядаються як види неустойки; із формулювання ГК України такого висновку зробити не можна. Враховуючи те, що неустойка (штраф, пеня) є одним із видів забезпечення виконання зобов'язання, а ст. 199 ГК України, яка регулює забезпечення виконання господарських зобов'язань, вказує, що до відносин по забезпеченню виконання зобов'язань учасників господарських відносин застосовуються відповідні положення ЦК України, вважаємо, що формулювання, яке використовується у ГК України, є не зовсім вдалим, оскільки відповідно до наведеного положення термінологія, яка використовується для позначення цих понять, має бути уніфікована. Тому, на нашу думку, в ст. 230 ГК України слова “неустойка, штраф, пеня” мають бути замінені на “неустойка (штраф, пеня)”. В літературі відмічається, що ознаки, якими законодавець визначив штраф та пеню, є імперативними, і сторони не мають права їх змінювати. При цьому поза увагою залишились неустойки, що визначаються у твердій сумі або у кратному розмірі до суми невиконаного чи неналежно виконаного зобов'язання; триваючі неустойки за прострочення виконання негрошового зобов'язання; неустойки, що нараховуються не за кожен день, а за кожний тиждень, місяць прострочення тощо. Це не означає, що учасники договірних відносин не вправі забезпечувати свої зобов'язання неустойками. Однак при цьому для запобігання невідповідності положень договору нормативно-законодавчим актам слід відмовитися від використання термінів “штраф” та “пеня” [3, с. 514].

Отже, під штрафними санкціями визнає господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку суб'єкт господарювання зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності: невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

**Бібліографічні посилання:**

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р., № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Богомолова Н. М. Відповідальність у сфері господарювання / Н. М. Богомолова // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова. Миколаїв. : Іліон, 2016. С. 514-533.
4. Бучинська А., Машевська Д. Оперативно-господарські санкції як різновид господарських санкцій / А. Бучинська, Д. Машевська // Підприємництво, господарство і право. 2018. №3. 35-39.
5. Голишевська А.Р. Підстави застосування окремих видів господарсько-правових санкцій / А.Р. Голишевська // Збірник тез круглого столу, присв. 68-й річч. прийн. Загальної декларації прав людини. К.: ДНДІ МВС України, 2016. С. 207-210.
6. Отрадна О.О. Неустойка в цивільному праві. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний університет імені Т. Шевченка К., 2002. 20 с.
7. Саниахметова Н.О. Господарський кодекс України: Коментар. Х.:ТОВ “Одіссей”, 2004. 848 с.

**Церковна Олена Володимирівна,**

кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін  
Одеського державного університету внутрішніх справ

**Заболотна Ольга Миколаївна,**

студент четвертого курсу  
Одеського державного університету внутрішніх справ

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ НЕПОВНОЛІТНЬОЮ  
ОСОБОЮ**

Питання щодо відшкодування шкоди, заданої неповнолітньою особою, є доволі актуальним, оскільки в наш час неповнолітні особи все частіше стають самостійними учасниками правовідносин. Неповнолітні доволі часто укладають правочини, щодо набуття, користування та розпорядження відповідними майновими благами, вони самостійно приймають участь у трудових та інших правовідносин, раніше починають займати своє, відповідне місце в суспільстві і досягають певного рівня соціалізації та адаптації, а отже стають деліктоздатними особами, тобто можуть самостійно нести відповідальність за свої вчинки та завдану своїми вчинками шкоду. Проте, нечіткість деяких положень, щодо відшкодування шкоди, заданої неповнолітньою особою, викликає потребу їх аналізу.

Дослідженню проблемних питань щодо відповідальності неповнолітніх, приділяли увагу такі вчені – цивілісти, як: Л.А. Бічук, С.Є. Донцов, Ю.А. Дербакова, Л.Г. Кузнецова, О.Є. Казанцева, М.С. Малєїн, Н.В. Ортинська, Н.В. Рабінович, В.К. Райхер, О.В. Смирнов, А.Є. Тарасова, Ю.К. Толстой.

Існують різні позиції, щодо вини батьків у заподіянні їх дітьми шкоди. Такі науковці, як Б.І. Гомберг, В.І. Серебровський, Г.М. Свердлов, В. Тадевосян, зазначали, що батьки (усиновлювачі) відповідають за шкоду заподіяну їх дітьми без вини. Тобто, така відповідальність настає у разі неналежного виховання. Сама ж, відповідальність неповнолітніх настає без вини батьків, і отримала назву – легальна відповідальність. Г.М. Свердлов зазначав, що обов'язки батьків по нагляду за своїми дітьми та відповідальність за їх порушення регулюється не цивільним, а сімейним правом – «діти не можуть відповідати матеріально за дії батьків, пов'язаних з виконанням батьками їх обов'язку по вихованню дітей, також батьки не відповідають матеріально перед дітьми за шкоду, яка пов'язана з неналежним виконанням батьками зазначених обов'язків» [6, с. 122].

Представники іншої позиції, такі як, М.М. Агарков та К.К. Яічков вважали, що без вини батьків у власних вчинках не можливе настання субсидіарної відповідальності, і відповідно, не